

UDK: 811.163.42:81'24:37.01
Stručni rad
Prihvaćen za tisak: 10. prosinca 2014.

Nives Bogdan
O. Š. kraljice Jelene u Solinu

Josip Lasić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
jlastic@ffst.hr

Pripremna i dopunska nastava na hrvatskome jeziku za inojezične učenike

Republika Hrvatska preuzela je pristupanjem Europskoj uniji i niz odgovornih zadaća iz područja osnovnoga obrazovanja. Tako je neposredno prije pristupanja, u siječnju 2013. godine, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) donijelo Pravilnik kojim se predviđa stručna organizacija i provedba nastave za inojezične učenike kako bi se oni što učinkovitije uklopili u sustav obrazovanja RH, pripremne i dopunske nastave za učenike kojima hrvatski nije materinski jezik. Ovaj će rad u pokušati dati odgovore na neka pitanja kao što su mogućnost provedbe nastave na hrvatskome jeziku za inojezične učenike, kvalificiranost i obučenos nastavnika u hrvatskome obrazovnome sustavu za provedbu ovakvog oblika nastave, postojeći zakonski propisi vezani uz uklapanje neizvornih govornika hrvatskoga jezika u obrazovni sustav i nastavne metode primjenjive u osmišljavanju i provedbi nastave predviđene Pravilnikom.

1. Uvod

Usvojiti jedan jezik znači usvojiti sve njegove razine: značenjsku (semantičku), rječničku (leksičku), izraznu (fonološku) u govorenju (fonetika) i pisanju (grafetika), obličnu (morfološku), rečeničnu (sintaktičku), uporabnu (pragmatičku) i društvenojezičnu (sociolingvističku), i to u osobnomu životu, javnomu, obrazovnomu i poslovnomu (Jelaska 2012: 19). Sve to govornik mora moći brzo, glatko i točno rabiti u pismu i govoru kako mu sporazumijevanje ne bi bilo otežano.

Danas glavnina učenika u Hrvatskoj standardni jezik sustavno usvaja u izravnoj izloženosti dugi niz godina, on im je u nekim područjima društvenoga života jedino sredstvo sporazumijevanja. Poznato je da se jezikom može ovladavati na dva vrlo različita načina: kao materinskim i kao stranim. Materinskim se jezikom ovladava nesvjesno, on se usvaja, a strani jezik usvaja se najčešće svjesnim i aktivnim učenjem, u čemu je i osnovna razlika u usvajanju i ovladavanju materinskim i stranim jezikom (više npr. Jelaska 2005.a,b, 2012, Jelaska, Cvikić 2007, Pavličević-Franić 2005, 2011, Medved Krajnović 2010). Tako je i ovladavanje inojezičnim hrvatskim različito od izvornojezičnoga ovladavanja hrvatskim, ali i unutar sebe, tj. unutar područja ovladavanja inim jezikom (hrvatski kao strani, nasljedni, drugi jezik) pa mu je potrebno pristupiti na drugačiji način (usp. Jelaska 2012: 32–33).

Osnovnoškolski sustav Republike Hrvatske iz godine u godinu bilježi pojačani upis učenika kojima je hrvatski strani jezik, ne poznaju ga ili nisu dovoljno dobro ovladali njime da bi mogli pratiti redovitu nastavu na hrvatskome jeziku u školi. Isto tako, sve je veći broj učitelja, pedagoga i ravnatelja u hrvatskim školama koji traže savjete i pravne okvire kako pomoći u nastavi učenicima kojima hrvatski nije materinski jezik, a upisani su u redovni školski program na hrvatskome jeziku. Republika Hrvatska preuzela je pristupanjem Europskoj uniji uz mnogobrojne zadatke i niz odgovornih zadaća iz područja osnovnoga obrazovanja, što uključuje i stručnu organizaciju i provedbu pripremne i dopunske nastave za inojezične učenike kako bi se oni što učinkovitije uklopili u sustav obrazovanja RH.

Zasigurno je jedan od najznačajnijih pravnih dokumenata koji velikim dijelom regulira i definira ta pitanja, koji je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo u siječnju 2013. godine, neposredno prije pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, *Pravilnik o provođenju pripremne i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatan znaju hrvatski jezik i nastave materinskoga jezika i kulture države podrijetla učenika* (u nastavku Pravilnik). Donesenim Pravilnikom propisuje se dvoje: a) način provođenja programa učenja hrvatskoga jezika te provjere znanja za učenike koji imaju pravo na školovanje u Republici Hrvatskoj, a ne znaju hrvatski ili ga nedovoljno znaju i b) stjecanje znanja iz materinskoga jezika i kulture države podrijetla učenika, članova obitelji radnika koji je državljanin članice Europske unije te obavlja ili je obavljao samostalnu djelatnost, odnosno koji je zaposlen ili je bio zaposlen na području Republike Hrvatske.

Ovaj će rad pokušati dati osnovne smjernice za primjenu Pravilnika u sustavu osnovnoškolskoga obrazovanja s inojezičnim učenicima radi osvješćivanja znanja i potreba učitelja koji rade ili će raditi s učenicima u pripremnoj nastavi s neizvornim govornicima hrvatskoga jezika. U prvomu će se dijelu rada raspravljati samo o dijelu Pravilnika koji se odnosi na dio o učenicima koji ne znaju ili nedovoljno znaju hrvatski jezik (u nastavku inojezični

učenici). Pretpostavljena su skupina učenika koji ne poznaju ili nedovoljno dobro poznaju jezik u ovome radu učenici koji započinju ili nastavljaju obrazovanje u hrvatskome sustavu osnovnoga školstva na hrvatskome jeziku, a oni i njihovi roditelji ili staratelji doseljenici su iz zemalja u kojima se ne govori hrvatski jezik. Izuzeti su u radu učenici stranci koji dolaze iz bliskojazičnih zajednica kao primjerice Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija te učenici pripadnici manjinskih zajednica koji se obrazuju na području Republike Hrvatske. U drugomu će se dijelu radi dati primjeri zadataka, vježba i igara koje se mogu primijeniti u nastavi inojezičnoga hrvatskoga kako bi ona bila što zanimljivija i uspješnija.

2. Nastava hrvatskoga jezika za inojezične učenike i učitelji

Upisom svakoga učenika u školu provjerava se znanje usvojenoga jezika. Najčešće se provjerava znanje materinskoga jezika. Međutim, u sustav redovitoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj upisuju se i učenici kojima hrvatski nije materinski jezik. Zbog toga je nužno primjenjivati druge pravne metode kako bi i inojezični učenici koji ne znaju ili nedovoljno dobro znaju hrvatski jezik stekli uvjete za nesmetano osnovno obrazovanje. Pravilnikom su obuhvaćeni takvi učenici, prema skupinama navedenima u (1).

- (1) — djeca državljana Republike Hrvatske koja se vraćaju iz inozemstva
- djeca koja su članovi obitelji državljana članica Europske unije
- djeca pripadnici nacionalnih manjina
- djeca stranaca koji su članovi obitelji s pravom boravka ili prebivališta u Republici Hrvatskoj

2.1. Pripremna nastava

Vidljivo je da svaku od skupina navedenih u (1), za koje je namijenjen Pravilnik, čine učenici koji nisu usvojili hrvatski jezik do te mjere da bi se s njime služili brzo, glatko i točno u obrazovanju. Zato ih je nužno od samoga početka uključiti u rad unutar pripreme nastave na hrvatskome jeziku.¹

Pripremnu nastavu hrvatskoga jezika kakvu propisuje Pravilnik provodi škola na temelju pozitivnoga mišljenja Ureda za školstvo i uz prethodnu suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Trajanje pripreme

---

¹Za školsku godinu 2013./2014. nema pouzdanih podataka s terena o broju pokrenutih skupina u kojima se provodi pripremna nastava budući da se skupine sastavljaju po dobivanju dopusnice nadležnoga Ministarstva za provođenje pripreme nastave i tako se broj skupina mijenja iz mjeseca u mjesec. Jednako tako ne postoji ni jedinstvena evidencija o broju upisanih inojezičnih učenika u redoviti sustav osnovnoškolskoga obrazovanja u RH.

nastave također je propisano Pravilnikom i izvodi se u nastavnome opterećenju od sedamdeset (70) sati godišnje. Škola može svakoga inojezičnoga učenika, ako su tako procijenila njezina stručna tijela, istodobno uključiti i u pohađanje redovne nastave odgovarajućega ili približno odgovarajućega razreda. U tome slučaju pohađanje redovne nastave neće se vrjednovati ocjenom, nego samo praćenjem u smislu socijalizacije i učenja jezika. Po završetku pripreme nastave stručno povjerenstvo škole provjerava znanje hrvatskoga jezika pisanim i usmenim testom, a o postignutim rezultatima inojezičnoga učenika dostavlja izvješće nadležnome Uredu za školstvo. Ured na temelju zaprimljenoga izvješća izdaje inojezičnome učeniku pisanu potvrdu o završenome programu pripreme nastave. U slučaju da inojezični učenik nije zadovoljio na ispitu znanja iz hrvatskoga jezika unutar pripreme nastave, obavezan je još jednom pohađati program pripreme godine.

2.2. Dopunska nastava za inojezične učenike

Dopunska nastava predviđena Pravilnikom razlikuje se od klasičnih oblika dopunske nastave u osnovnim školama. Svaki inojezični učenik ima pravo uz pohađanje redovnoga sustava obrazovanja biti uključen i u pohađanje dopunske nastave koja se provodi sukladno školskomu kurikulumu. Dopunska nastava predviđena Pravilnikom namijenjena je skupini inojezičnih učenika koji su uspješno završili program pripreme nastave i upisuju se na program dopunske nastave istodobno s pohađanjem redovne nastave. Praćenje i vrjednovanje rada inojezičnoga učenika u redovnoj nastavi usklađeno je s pojedinačnim napredovanjem, a dopunska nastava za inojezične učenike organizira se i provodi samo kao pomoć u učenju. Inojezični je učenik tjedno u dopunskoj nastavi opterećen jedan ili dva školska sata. Jednako kao i za pripremu nastavu, nadležno Ministarstvo i Ured državne uprave izdaju dopusnicu za izvođenje dopunske nastave za inojezične učenike u pojedinoj školi.

2.3. Učitelji u priprema i dopunskoj nastavi za inojezične učenike

Budući da su i priprema i dopunska nastava za inojezične učenike specifične ponajprije zbog jezične heterogenosti polaznika, nužno je osigurati kvalitetne izvođače takvih oblika nastave.

2.3.1. Zakonski okviri o učitelju u pripremnj i dopunskoj nastavi

Pravilnik propisuje da pripremnj nastavu ostvaruje učitelj koji ima pravo poučavati hrvatski jezik sukladno propisima.² Međutim, propisano je i da je učitelj koji provodi pripremnj nastavu dužnost osposobiti se za poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika. Ovlaštena je ustanova za osposobljavanje onih koji će poučavati inojezični hrvatski Agencija za odgoj i obrazovanje. Program pripremnj i dopunske nastave može provoditi učitelj unutar redovitoga tjednog zaduženja u školi koja je prethodno zatražila i dobila suglasnost Ministarstva za izvođenje takvoga programa. Samo iznimno, ako je to doista nužno i ostvarivo, škola može zatražiti od Ministarstva suglasnost za zapošljavanje osobe na određeno vrijeme za izvođenje pripremnj i dopunske nastave za inojezične učenike.

2.3.2. Učitelj i program pripremnj nastave

Program hrvatskoga jezika za pripremnj nastavu namijenjen je inojezičnim učenicima na temelju čl. 43. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (MZOŠ, 2008) i Zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (MZOŠ, 2010). Može poslužiti učenicima inojezičnoga hrvatskoga koji su u različitu odnosu prema hrvatskomu jeziku, a taj je odnos vidljiv u trima skupinama inojezičnih učenika. Prva su skupina učenici koji žive u Hrvatskoj i kojima je materinski neki od manjinskih jezika — njima je hrvatski drugi jezik, ali ga neki od njih slabije ili vrlo slabo poznaju jer se (gotovo) isključivo služe materinskim jezikom, i u domu i u okolini gdje žive. Druga su skupina učenici koji su nedavno doselili u Hrvatsku i kojima je hrvatski strani jezik. Treća su skupina učenici nasljedni govornici koji u nekome stupnju poznaju hrvatski, barem u pojedinim jezičnim djelatnostima (v. Cvikić, Jelaska, Kanajet-Šimić, 2010).

Koncepcija programa pripremnj nastave utemeljena je na odgojno-obrazovnim ciljevima jezično-komunikacijskoga područja Nacionalnoga okvirnoga kurikula (MZOŠ, 2010) i usklađena je s načelima holističkoga, humanističkoga, komunikacijskoga i funkcionalnoga pristupa učenju i poučavanju. Obrazovna postignuća zadana su na općoj razini tako da se mogu prilagoditi svakomu učeniku prema njegovim obilježjima, poglavito potrebama, dobi i predznanju (o cjelokupnoj organizaciji i provedbi pripremnj nastave iscrpniji podatci mogu se pronaći u Češi, Cvikić i Milović 2012: 89–114). Svrhu, ciljeve i obrazovna postignuća programa pripremnj nastave valja

---

²U ovom dijelu Pravilnika nije temeljito i jasno definirano što bi značilo “sukladno propisima”, a razlozi takvoj nedorečenosti leže možda u činjenici da je u Republici Hrvatskoj nedovoljan broj učitelja hrvatskoga jezika specijaliziran za poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika.

ostvariti prema načelima funkcionalno-komunikacijskoga sustava na različitim vrstama tekstova s obzirom na razvojnu dob, jezično predznanje i kulturološko-socijalno okružje iz kojega učenik dolazi i u koje dolazi. Vrjednovanje obrazovnih postignuća učenika treba biti isključivo formativno.

Kakav bi trebao biti učitelj ovlašten za provedbu pripremne i dopunske nastave za inojezične učenike? Kvalitetna provedba pripremne i dopunske nastave tijekom predviđenih sedamdeset sati traži prije svega iznimnu pripremljenost izvođača. To se ne odnosi samo na jezik, nego i na kulturu jer nastava nužno mora biti međukulturna (v. npr. Byram, Mogan 1994, Kramsch 1998) budući da je učenicima potrebna međukulturna prilagodba (npr. Benson 1987, Novak-Milić, Gulešić-Machata 2006).

3. Društveni i kulturološki mikrokoncepti u inojezičnoj nastavi

Budući da je sama riječ *kultura* višeznačnica, da se određuje na različite načine, a opisno se uglavnom razlikuje od jednoga do drugoga teoretičara kulture (v. vidi npr. u Thanasoulas 2001), često je teško razumljiv pojam (Kaikkonen 1997: 113). Vjerojatno je najjednostavnija odrednica hrvatske kulture reći da je ona hrvatski način života. Jedna od složenijih odrednica hrvatske, kao i drugih kultura, uključuje četiri vida: estetski poput književnosti, glazbe, filma, medija; društveni poput obiteljskoga života, međuljudskih odnosa, navika, stambenih okolnosti; semantički poput opažanja, načina shvaćanja i doživljavanja i pragmatični (nazivan i sociolingvističkim) poput društvenih i neverbalnih vještina, općih znanja i jezičnih ponašanja, uključujući i registre, nužnih za uspješnu komunikaciju (Adaskou et al 1990: 3–4). Iako nije nužno uključiti sve ove vidove, one odražavaju složenost pojma kulture i predstavljaju način kako neki učitelji inoga jezika uključuju kulturu u svoju nastavu (npr. Lessard-Cloustons 1997). Kultura u jezičnoj nastavi i samomu ovladavanju jezikom nije peta djelatnost uz slušanje, govorenje, čitanje i pisanje, nego je prisutna u pozadini od prvoga dana, spremna da zaskoči i najbolje učenike jezika kada se najmanje nadaju i pokaže im ograničenost njihove teško stečene komunikacijske kompetencije, stavljajući u pitanje njihovu sposobnost da shvate svijet oko sebe (Kramsch 1993).

Svaki se učitelj na takvim programima prije početka izvođenja nastave treba suočiti s činjenicom da rad s inojezičnim učenicima, zbog učeničkoga nedovoljnoga poznavanja hrvatskoga kao jezika komunikacije na nastavi, zahtijeva poznavanje metodičkih načela o korištenju i kombiniranju društvenih i kulturoloških mikrokonceptata na nastavi (Thanasoulas 2001). Posebno se to odnosi na rad s početnicima ili onima koji uopće ne poznaju ini jezik, i to najviše strani jezik. Mikrokoncepti koji se prožimaju u nastavi s inojezičnim učenicima mogu se svesti na sljedeća četiri: postizanje jezičnoga

razumijevanja pomoću kulturoloških usporedaba, analiza jezika u kontekstu društvenih odnosa, kultura kao sredstvo u promidžbi jezičnih razlika te pragmatička i sociolingvistička identifikacija jezika (Lasić 2011). Objasnit će ih se u nastavku teksta.

Kulturološke usporedbe — Ovladavanje jezikom, tj. razumijevanje jezika treba postići razumljivim temama i univerzalnim pojmovima pomoću pažljivo odabranih usporedaba, predstavljanja najčešćih kulturoloških sličnosti i razlika. Za usporednu analizu mogu poslužiti npr. zastava ili grb dviju ili više zemalja, himna, vrsta hrane, nazivi naseljenih mjesta, osobna imena i prezimena, religijska obilježja i slično. Ponavljanjem i povezivanjem takvih usporedba istodobno treba jačati komunikacijsku kompetenciju.

Jezik u društvenome kontekstu — Društveni kontekst iznimno je iskoristiv mikrokoncept u nastavi s inojezičnim učenicima. On je, uz kulturu, mnogo puta teže shvatljiv i od najtežih gramatičkih ili pravopisnih pravila. Stoga je analiza jezika u kontekstu društvenih odnosa moguća dobrim izborom prikladnih tekstova, primjerice jezična i kulturološka raščlamba u popularnim pjesmama iz područja zabavne glazbe. Takvi tekstovi olakšavaju, a često i dodatno motiviraju, razumijevanje i usvajanje leksičkoga, ali i prijeko potrebnoga društveno-kulturnoga znanja.

Kultura u promicanju jezičnih razlika — Promatrajući kulturu u njezina tri značenja — antropološkomu, civilizacijskomu i bihevioralnomu (Pasinini 2010: 16–17) moguće ju je, kao dio obrazaca ponašanja izraslih iz načina i shvaćanja života tijekom povijesnoga razvoja, smjestiti u nastavni proces poučavanja inojezičnih učenika.

Pragmatičko usvajanje jezika — U nastavi je katkada zamorno i nemaštovito, a često i nedovoljno, usvajati jezična znanja po već predviđenim nastavnim sadržajima po predvidljivom redosljedju udžbenika, a postoje napredni računalni izvori i udžbenicima te ostala didaktička pomagala (Lasić 2011). Stoga je potrebno u nastavu uključivati mikrokoncept uporabe jezika i jezičnih sredstava u odgovarajućem kontekstu iz neposrednoga, novoga i nepoznatoga prostornoga okruženja. Time se u prvi plan stavlja pragmatično usvajanje temeljeno na osobnomu doživljaju. Ograničeno razumijevanje leksičkoga korpusa hrvatskoga jezika ne mora nužno biti prepreka ili obeshrabrujući čimbenik jer se izabranim tematskim područjima pragmatike i sociolingvistike, a unutar izbornih aktivnosti na nastavi (neke su opisane u nastavku teksta) pruža mogućnost poistovjećenja s novim jezikom u novome okruženju. Tako se ponovno otvara model razbijanja jezičnoga koda jasnim usporedbama i jezičnom sličnosti u procesu usvajanja jezika.

Preklapanjem i miješanjem navedenih četiriju koncepata u radu s inojezičnim učenicima pravi se odmak od tradicionalnih metodičkih načela usvajanja stranoga jezika oponašenjem i jezičnim *drillom*, tj. vježbama s puno ponavljanja³ pa se mogu ostvariti povoljni ishodi u višejezičnoj pripreмноj nastavi. Preklapanjem i stalnom izmjenom navedenih mikrokonceptata u pripreмноj nastavi tradicionalni oblik akumuliranja jezičnih znanja zamijenjena je jezičnom kulturom (Benson, Voller 1997: 17–21). Ona je najvažniji izvor za razvoj komunikacijske kompetencije u jeziku koji se usvaja i uči na pripreмноj nastavi.

3.1. Primjeri dobre prakse za učitelje u pripreмноj nastavi

Uloga svih učitelja koji rade s inojezičnim učenikom, ali i angažman i razumijevanje stručnih suradnika škole, od presudne je važnosti za kvalitetnu provedbu programa pripreმne nastave. Svi oni trebaju dobro upoznati inojezičnoga učenika, razumjeti njegove individualne potrebe, interese, osjeća je te procijeniti i provjeriti razinu poznavanja hrvatskoga jezika i razinu poznavanja nastavnih sadržaja ostalih nastavnih predmeta. Nakon ovoga koraka kreće se u postavljanje cilja, a zahtjeve iz Nastavnoga plana i programa pripreმne nastave potrebno je prilagoditi na poseban način. Uz postavljene ciljeve potrebno je iz programa odabrati i prilagoditi tematske jedinice, a zatim razraditi načine i strategije poučavanja inojezičnog učenika i pristupiti izradi posebnih materijala (usp. Češi i sur. 2012: 90–94).

U nastavku se donose primjeri aktivnosti i nastavnih materijala koji su se pokazali uspješnima u radu s inojezičnim učenicima. Svi primjeri igara i vježbi, a u obliku izbornih sadržaja, lako se mogu uklopiti ili prilagoditi unutar sedamdeset sati predviđenih za provedbu pripreმne nastave. Prema učiteljevoj procjeni mogu se provoditi tijekom obrade obaveznih nastavnih jedinica ili nakon nje.

3.1.1. Špageti listići

Špageti listići zadatci su u kojima učenici povezuju pojmove u lijevome stupcu s pojmovima iz desnoga stupca. Moguće ih je izraditi tako da u jednome stupcu bude slika, a u drugome napisana riječ koja je prikazana na slici. Moguće je izraditi i listiće u kojima je lijevo brojevena riječ, a desno broj napisan znamenkama. Postoje razne mogućnosti kao što je povezivanje riječi suprotnoga značenja, riječi sličnoga značenja, imenica i pridjeva, boja i predmeta, dijelova rečenica, organa i osjetila, odjeće i obuće s nazivima godišnjih doba i sl. Učitelj će zadatke prilagoditi nastavnim sadržajima koje obrađuje s inojezičnim učenikom.

---

³Preuzeto s <http://www.eudict.com/indexHr.php?word=drill&go=Traži&lang=engcro>.

3.1.2. Spremanje na police

Spremanje na police vježbe su kod kojih učenik zadane pojmove prepisuje na policu točnoga naziva. Moguće je napraviti vježbe s dvije police (primjerice voće i povrće, imenice i pridjevi, geometrijska tijela i likovi, slova *č* i *ć*, višeslovi *ije* i *je*), s tri police (primjerice imenice, pridjevi i glagoli, vrste rečenica, vode, gore i mjesta naše domovine), pa čak i četiri police (primjerice pojmovi vezani uz četiri zavičaja učenikove zemlje ili četiri geografske cjeline u Republici Hrvatskoj). Ako prostor dopušta, moguće je organizirati igru u kojoj su police kutije koje se nalaze na jednoj strani prostorije ili igrališta, a pojmovi na drugoj. Cilj je što brže pročitati pojam i spremi listiće na pravo mjesto.

3.1.3. Bingo

Igra *Bingo* omiljena je među učenicima, jednostavna za izradu, dinamična. Igrajući ju, inojezični učenik na zanimljiv i nenametljiv način u kratkome vremenu može usvojiti ili ponoviti velik broj pojmova. Moguće ju je igrati na više načina, primjeri su navedeni u (2). Načinom navedenim u (2.iv) učenik sam izrađuje igru.

- (2)
  - i. Učitelj čita zadanu riječ, a učenik na svojoj kartici traži sliku te riječi.
  - ii. Učitelj pokazuje sliku riječi, učenik izgovara što vidi i traži riječ na kartici.
  - iii. Kombinacija prethodnih dvaju načina.
  - iv. Učitelj zada krovnu temu, a učenik smišlja i upisuje pojmove vezane za temu na kartice za izvlačenje. Nakon toga odabire neke od njih i upisuje ih na svoju karticu.

Igra *Bingo* pogodna je za uvježbavanje i ponavljanje sadržaja iz svih nastavnih predmeta, primjerice Hrvatskoga jezika (vrste riječi, pisanje velikoga slova, *č* i *ć*, *ije* i *je*), Matematike (izgovor i pisanje brojeva i brojevnih riječi, geometrijska tijela i likovi, ostali matematički zadatci), Prirode i društva (svi sadržaji nastavnoga predmeta mogu se uvježbavati igrajući ovu igru), Glazbene kulture (nazivi instrumenata, poznati skladatelji, ostali glazbeni pojmovi), Likovne kulture (likovne tehnike, boje, slikari, ostali likovni pojmovi), Tjelesne i zdravstvene kulture (sportovi, sportska pomagala, poznati sportaši).

3.1.4. Memori

U igri *Memori* (pojavljuje se i u izvornome obliku *Memory*), igrač treba spojiti što veći broj pojmova. Kao i igru *Bingo*, ovu se igru može uključiti u planiranu nastavnu jedinicu na više načina. Kod najjednostavnijega oblika

igre spajaju se slike, a učenik treba jasno izgovoriti što na slici vidi. Kod drugoga oblika spajaju se slika i riječ, pri čemu učenik otkrivajući karticu sa slikom imenuje što je na njoj, a otkrivajući karticu s napisanom rječju točno čita napisano. Treći je oblik igre oblik spajanje napisanih riječi. Memori se može igrati i tako da se spajaju isti pojmovi, ali i suprotni. Ovisno o učeničkoj razini znanja i sposobnostima, način igranja može se podignuti na višu razinu pa se učeniku može zadati da sastavi izjavnu, upitnu, uskličnu, jesnu ili niječnu rečenicu o zadanom pojmu u određenom glagolskom vremenu.

3.1.5. Popuni abecedu

U igri *Popuni abecedu* učenici dobivaju list s tablicom na kojoj je trideset polja. U njima može biti ispisana abeceda, ali se može tražiti i od njih da ju upišu u polja. Potrebno je popuniti što veći broj polja riječima koje počinju zadanim slovima, a odnose se na neku temu, npr. gradovi, rijeke, planine, biljni i životinjski svijet, pridjevi i sl. Igru je poželjno igrati u parovima kako bi se učenici učili suradnji i pomaganju. Učenički rad može se vremenski ograničiti, a pobjednik je par koji je točno napisao veći broj riječi.

3.1.6. Igre na ploči

Igre nazvane *Igre na ploči* igraju se poput popularne igre *Čovječe, ne ljuti se*. Pješak se kreće po poljima onoliko koraka koliko je točkica na bačenoj kocki za igranje. Cilj je igre točno riješiti zadatke na poljima na koja je učenik stao i što prije doći do cilja. Ako učenik netočno riješi zadani zadatak, tj. ponudi netočan odgovor, vraća se na polje na kojem se nalazio prije.

Igre na ploči vrlo je jednostavno napraviti, k tomu se mogu stalno mijenjati i prilagođavati sadržajima koji se žele uvježbati. Polja se mogu, ovisno o igri i potrebi, dodavati i uklanjati. Mogu biti numerirana ili označena abecednim redom. Učitelj za svaki broj ili slovo priprema zadatak i čita ga učeniku kada stane na određeno polje.

Igru na ploči moguće je izraditi i tako da se na poljima nalaze slike predmeta, a zadatak je da učenik imenuje predmet, biće, pojavu, radnju na slici na koju je njegov pješak stao. Ako je učenik razvijenijih jezičnih sposobnosti, može pokušati iskazati rečenicom što je na slici ili postavljati pitanja vezana uz sliku i slično.

Zadatci uz ove igre mogu biti iz određenoga predmeta, ili se mogu kombinirati i zadatci iz više nastavnih predmeta. Primjerice na Matematici se mogu uvježbavati brojevi od 1 do 10; nabrajati brojevi koji se nalaze između brojeva 17 i 25; navoditi prethodnik ili sljedbenik broju 40; nizati parni brojevi veći od 16, a manji od 23; navoditi višekratnici broju 6; mogu se rješavati numerički zadatci, zadatci riječima i slično. Poželjno je osmisliti

i zadatke u kojim učenik treba izvršiti neku radnju kako bi igra bila zanimljivija i dinamičnija (*Ispričaj vic, Napravi kolut naprijed, Ustani, Lijevom rukom dodirni desno uho, Zatvori prozor, Odsviraj nešto, Otpjevaj pjesmu i sl.*).

3.1.7. Igra upoznavanja

Igra upoznavanja igra se u parovima. Učenici se podijele u parove pa jedan od njih postavlja pitanja, a drugi odgovara. Nakon toga mijenjaju uloge. Nakon upoznavanja parovi se predstavljaju ostalim učenicima u skupini tako da ostalima ispričaju koje su njihove sličnosti, ali i razlike. Ova je igra dobra kako bi se novopridošli inojezični učenik upoznao s ostalim učenicima i kako bi uvidio postojanje zajedničkih dodirnih točaka, interesa i mogućih tema za razgovor s drugim učenicima u skupini. Učitelj može predložiti neka pitanja koja učenici mogu postavljati (omiljeni pjevač, pjesma, boja, glumac, knjiga, sport, sportaš, voće, jelo, grad i sl.).

4. Zaključak

Usljed uočljivih sličnosti u ovladavanju materinskim i inojezičnim hrvatskim, posebno ovladavanja hrvatskim standardnim jezikom, ljudi koji se bave poučavanjem hrvatskoga izvornim govornicima često nisu svjesni bitnih razlika između te dvije vrste jezičnoga razvoja. K tomu nisu ni bili ni obrazovani ni osposobljeni dobro poučavati inojezični hrvatski. Ovim se radom pokušalo dvoje: upozoriti na neke od novih spoznaja iz područja ovladavanja inojezičnim hrvatskim, ali i dati prijedloge budućim poučavateljima za provođenje nastave. Navedene bi igre i zadatci mogli poslužiti kao svojevrsni putokaz učiteljima i svima onima koji se bave ili će se tek baviti inojezičnim hrvatskim u sustavu osnovnoškolskoga obrazovanja na području Republike Hrvatske. Postojeći Pravilnik donekle će olakšati pripremu, provedbu i ostvarenje pripreme (i dopunske) nastave. Međutim, potrebno je osposobiti postojeće poučavatelje različitim oblicima stručnoga usavršavanja, ali i u usmjereno poučavati buduće učitelje i poučavatelje inojezičnoga hrvatskoga u redovnomu sustavu obrazovanja nastavnika.

5. Literatura

- Adaskou, K., Britten, D., Fahsi, B. (1990) Design decisions on the cultural content of a secondary English course for Morocco, *ELT Journal*, 44/1, 3–10.
- Benson, P. G. (1987) Measuring Cross-Cultural Adjustment: The Problem of Criteria, *International Journal of Intercultural Relations* 10, 176–196.

- Benson, Philip; Voller, P. (1997) *Autonomy and Independence in Language Learning*, London: Longman.
- Byram, M.; Mogan, C. i sur. (1994) *Teaching and Learning Language and Culture*, London: WBC.
- Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet-Šimić, L. (2010) Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenjem hrvatskoga jezika, *Croatian Studies Review* 6, 113–127.
- Češi, M., Cvikić, L., Milović, S. (2012) *Inojezični učenik u okruženju hrvatskoga jezika — okviri za uključivanje inojezičnih učenika u odgoj i obrazovanje na hrvatskome jeziku*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Jelaska, Z. (2005.a) Usvajanje materinskoga jezika, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 65–88.
- Jelaska, Z. (2005.b) Ovladavanje drugim jezikom, u Jelaska, Z. i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada 88–108.
- Jelaska, Z. i Cvikić, L. (2007) Usvajanje i učenje drugoga jezika, u L. Cvikić (ur.) *Drugi jezik hrvatski*, Zagreb: Profil, 66–72.
- Jelaska, Z. (2012) Ovladavanje materinskim i inim jezikom, u Češi, M., Cvikić, L., Milović, S. (ur.) *Inojezični učenik u okruženju hrvatskoga jezika — okviri za uključivanje inojezičnih učenika u odgoj i obrazovanje na hrvatskome jeziku*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 19–35.
- Kaikkonen, P. (1997) Learning a culture and a foreign language at school — aspects of intercultural learning, *Language Learning Journal* 15, 47–51.
- Kramsch, C. (1993) *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford: Oxford University Press.
- Kramsch, C. (1998) The privilege of the Intercultural Speaker, u M. Byram i M. Fleming (ur.) *Language Learning in Intercultural perspective: Approaches Through Drama and Ethnography*, New York: Cambridge University Press, 16–31.
- Lasić, J. (2011) “Guest” Culture in the “Host” Language, *Croatian Studies Review* 7: 377–388.
- Lessard-Clouston, M. (1997) Towards an Understanding of Culture in L2/FL Education, *The Internet TESL Journal*, III, <http://iteslj.org/> (pristup 5. prosinca 2013.)
- Medved Krajnović, M. (2010) *Od jednojezičnosti do višejezičnosti — uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*, Zagreb: Leykam International.
- MZOS (2013) *Pravilnik o provođenju pripremne i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostavno znaju hrvatski jezik i nastave materinskoga jezika i kulture države podrijetla učenika*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, dostupno na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=12132> (pristup 5. prosinca 2013.)

- MZOŠ (2006) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- MZOŠ (2008) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- MZOŠ (2010) *Nacionalni okvirni kurikulum*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Novak-Milić, J., Gulešić-Machata, M. (2006) Međukulturna kompetencija u nastavi hrvatskoga kao drugoa i stranoga jezika, *Lahor* 1: 69–82.
- Pasini, D. (2010) Kultura u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika, *Croatian Studies Review* 6, 1–19.
- Pavličević-Franić, D. (2005) *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa.
- Pavličević-Franić, D. (2011) *Jezikopisnice — rasprave o usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika u ranojezičnome diskursu*, Zagreb: Alfa.
- Thanasoulas, D. (2001) The Importance Of Teaching Culture In The Foreign Language Classroom, *Radical Pedagogy* 3, 103–128.

The Croatian as L2 framework for integration of foreign students into Croatian classes

As a part of European Union, The Republic of Croatia has taken numerous tasks in the field of elementary education. Croatian Ministry of Science, Education and Sports published in January 2013 an official document concerning Croatian L2 speakers: Pravilnik o provođenju pripreme i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatno znaju hrvatski jezik i za provođenje nastave materinskoga jezika i kulture država podrijetla učenika. This document provides guidelines for professional organization and implementation classes for students who do not speak Croatian as their mother tongue. In this paper issues several questions concerning the application of these guidelines are addressed: the availability of Croatian classes for foreign students in primary and secondary educational system; teaching methods applicable in accordance with the Regulations; qualified and trained personnel for implementation of this model of teaching; the existing legislation relating to the integration of non-native speakers of Croatian language in the education system. The second part of the paper first explains micro-concepts that should be used in Croatian as L2 classes and offers some activities that could be useful for teachers.

Key words: guidelines, foreign student, Croatian educational system, Croatian language

Ključne riječi: pravilnik, inojezični učenik, hrvatski jezik, priprema i dopunska nastava